

Handbok för socialförvaltningen
i arbetet med

Mäns våld mot kvinnor

– Våld i nära relationer

Innehåll

Inledning	3
Kommunens ansvar.....	4
Definition av våld	5
Våld i nära relationer.....	5
Att bli utsatt för våld.....	6
Våldets orsaker och konsekvenser.....	7
Kvinnors reaktioner och strategier mot våldet	7
Att möta kvinnor som utsätts för våld i nära relationer ...	8
Information och hjälpinsatser till våldsutsatta kvinnor.....	8
Identifiering	8
Våga se och våga fråga	9
Vägledning inför mötet med kvinnor som utsätts för våld av närstående.	12
Långsiktigt stöd	16
Riskbedömning och säkerhetsplanering	18
Säkerhetsplanering – när kvinnan väljer att återvända hem.....	19
Säkerhetsplanering i boende utanför hemmet.....	20
Rättsligt stöd och skydd	21
Skyddade personuppgifter	22
Barn som lever med våld i familjen	24
Socialtjänstens ansvar för barnen	24
Anmälningsskyldigheten.....	24
Identifikation och signaler	
– barnets reaktioner på våldet	25
Familjerätt	28
Långsiktigt stöd	30
Stödinsatser för våldsutsatta och våldsutövare.....	31
Grupper som särskilt behöver uppmärksammas.....	32
Socialstyrelsens författningssamling.....	32
Checklista/Guide.....	40
Interna & externa kontakter för råd, stöd och skydd	42

September 2014

Foto: Johan Alp, T. Andersson, Nicklas Blom, Anne Dillner, Kicki Funbo, Bodil Johansson, Susanne Lindholm och August Åberg från bildarkivet.se samt Tomas Wahlqvist, Falu Kommun.

Inledning

Våld – fysiskt, psykiskt och sexuellt - utgör ett allvarligt hot mot kvinnors hälsa och välbefinnande. Enligt WHO (världshälsoorganisationen) är sådant våld en av de fem främsta anledningarna till kvinnors ohälsa i världen. Våldsutsatta kvinnor är ofta isolerade på olika sätt. Det är myndigheters ansvar att identifiera våldet och erbjuda adekvat hjälp.

Ett gott bemötande kan vara avgörande för om en våldsutsatt kvinna ska våga lita på att hon kan få hjälp. Bemötandet kan inverka på kvinnans möjligheter att återhämta sig efter det trauma som hon utsatts för genom våldet.

I denna handbok kommer fokus att ligga på bemötande och handläggning av våldsutsatta kvinnor och deras barn. En del av handboken berör de våldsutövande männen. Handboken ska inte ses som ett slutgiltigt dokument. Den är ett kunskapsdokument som bör diskuteras och revideras utifrån forskning och våra egna erfarenheter. Handboken är sammanställd av den lokala kvinnofridsgruppen i Falun.

Innehållet är till delar hämtat ur textmaterial från riksdagen, Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), samt utdrag/omarbetningar av handlingsplaner kring våld i nära relationer från främst Malmö, Hässelby, Skärholmen, Trollhättan och Gävle kommuner.

Denna upplaga av handboken har kompletterats med nya föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2014:4 Våld i nära relationer. Den text som finns med rör socialtjänst och är lagd som en bilaga.

Handboken ska ses som en del av socialförvaltningens handlingsplan inom området våld i nära relationer.

Kommunens ansvar

Socialtjänstlagen

Kommunen har enligt 2 kap 2§ SoL det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

3 kap 1§ Socialtjänstlagen (SoL):

- Kommunerna skall svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

Kommunernas ansvar för våldsutsatta kvinnor förtydligas

i 5 kap § 11:

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Lag (2007:225).

Socialtjänsten måste aktivt erbjuda hjälp av olika slag, till exempel tillfällig bostad, rådgivning, kontaktperson, hjälp att kontakta andra myndigheter. I socialtjänstens ansvar ligger också att ta initiativ till kontakt med kvinnan när det blir känt att hon har utsatts för våld.

När det förekommer våld inom familjen är barnen särskilt utsatta och måste noggrant uppmärksammas. Barn som växer upp i familjer där våld förekommer, utsätts för psykiskt våld genom att bevittna våldshandlingar gentemot modern. De riskerar även själva att utsättas för fysiskt eller sexualiserat våld av både fadern och modern.

Definition av våld

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer inkluderar alla typer av våld som kan förekomma mellan närstående. Det lyfter fram den särställning som just detta våld har ifråga om orsaker, konsekvenser och åtgärder för alla drabbade till skillnad från det våld som sker av till exempel okända förövare på allmän plats.

Våld i nära relationer inkluderar alla slags relationer mellan närstående som heterosexuella par, samkönade par, syskonrelationer, andra familje- och släktrelationer, samt relationer till andra personer som den våldsutsatta känner väl.

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill.

Maktutövning är våldets kärna. Beträktad som en makthandling har våldet ett mål; att påverka andra människor.

Psykiskt våld

Kränkningar med ord och handlingar som riktar sig mot den närståendes person, egendom eller människovärde. Psykiskt våld är också direkt hot om fysiskt våld och våldsamma konsekvenser och indirekt hot om t.ex. självmord eller hot riktat mot annan närstående, husdjur eller egendom. Begränsning av den närståendes rörelsefrihet s.k. isolering är psykiskt våld. Barn som bevittnat våld har upplevt psykiskt våld.

Till psykiskt våld inräknas även emotionellt våld, där förövaren på olika sätt kränker den andres känslor och där partnern utan orsak ställs till svars för att ha orsakat känsloutbrott. Detta påverkar partnern till att anpassa och begränsa sig.

Kontroll av ekonomi och information är också psykiskt våld, där den utsatta får mycket begränsade möjligheter att bestämma själv.

Fysiskt våld

Varje form av oönskad fysisk beröring och handling som skadar och orsakar fysisk smärta. Fysiskt våld kan också tillfogas med tillhyggen eller vapen.

Sexuellt våld

När någon blir tvingad att delta i eller se på sexuella handlingar mot sin vilja. Sexuellt våld är de handlingar som uppfattas av den närstående som sexuellt kränkande.

Materiellt våld

Materiellt våld kan vara riktat mot en person och dennes egendom i syfte att hota, skrämja, skada och kränka. Det innebär att slå sönder saker, föremål och inredning i och utanför hemmet.

Latent våld

Stark ilska och aggressivitet som visar sig genom ex kroppshållning och kroppsuttryck som skapar rädsla och upplevs som hot om våldsamma konsekvenser. Detta formar våldsoffret till att vara till lags.

Att bli utsatt för våld

Våld mot kvinnor är ett brott som all annan misshandel. Kvinnomisshandel är både ett enskilt och ett samhällsproblem. Våldet är ett hinder för den enskilda kvinnans rättstrygghet och därmed också ett hinder för den fortsatta utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor.

Nästan allt våld mot kvinnor sker i hemmet och utövas av män som kvinnorna bor, eller bostäder tillsammans med. Det förekommer i alla samhällsklasser, etniska grupper och åldersgrupper. Våldet kan inte ses och förklaras som ett relationsproblem. Kvinnan är inte medansvarig, även om misshandeln föranletts av gräl mellan kvinnan och mannen. Att misshandla är ett brottsligt beteende som den våldsutövande alltid är ansvarig för.

Våldet ser olika ut

Män

- Utsätts av andra män
- Utsätts utomhus
- Utsätts av någon okänd/känner yttligt
- Våldet är en engångsföreteelse

Kvinnor

- Utsätts av män
- Utsätts inomhus
- Utsätts av någon man man känner väl/lever med
- Utsätts ofta för upprepat våld

Våldets orsaker och konsekvenser

Mäns våld mot närstående kvinnor kan inte förklaras på ett enkelt sätt. Förklaringar till mäns våld mot kvinnor, och till relationen mellan kön och våld, finns i olika teoretiska inriktningar. Forskningen om kön och våld sträcker sig från individualistiska och psykologiska perspektiv till sociologiska perspektiv, som var för sig gör anspråk på att ge bästa förklaringen.

För förståelsen av mäns våld mot kvinnor finns det inga teorier som varit så fruktbara som de med makt- och genusperspektiv, då problemet ytterst bottnar i ojämlikhet mellan kvinnor och män.

Kvinnor som blivit fysiskt, psykiskt och sexuellt misshandlade visar ofta samma symptom som människor som lever med posttraumatiskt stressyndrom. Omhändertagandet bör ske med vetskap om vilket trauma en sådan situation innebär.

Kvinnors reaktioner och strategier mot våldet

Det finns kvinnor som går vid första slaget och andra som tvingats leva med mannens hot och våld under lång tid. Aktuell forskning visar att det är vanligt att kvinnor växlar mellan att anpassa sig och hoppas att våldet ska upphöra och att göra flera uppbrottsförsök. Det är viktigt att reflektera över kvinnans möjligheter och svårigheter att bjuda motstånd.

När en kvinna söker hjälp efter ett övergrepp är hon i en akut kris, där hon oftast upplever att hon förlorat kontroll över sig själv och omgivningen. I mötet med våldsutsatta kvinnor är det viktigt att inte generalisera utan se varje kvinna som en unik individ.

Misshandel inom ett förhållande skiljer sig väsentligt från andra våldsbrott. Makarna är beroende av varandra känslomässigt och genom gemensamt boende och ekonomi, delad livshistoria och dessutom ofta gemensamma barn, vän- och släktkrets, och en planerad gemensam framtid.

Om det finns barn binds makarna till varandra även om kvinnan lämnar mannen. För en del kvinnor är barnen och deras fortsatta väl och ve skäl att lämna mannen, för andra är de anledningen att stanna kvar.

En del kvinnor kan inte lämna mannen på grund av rädsla för att våldet blir än värre om de bryter förhållandet. De upplever en slags säkerhet när de bor tillsammans med mannen. Kanske de anser att det är bättre att veta var han är, och vad han gör, än att ständigt gå och vara rädd för att han skall söka upp henne. Det finns också kvinnor som väljer att stanna hos sin man, därför att hon anser att han behöver henne, eller på grund av dubbla känslor för mannen.

Det mesta av våldet mot kvinnor i nära relation sker i det fördolda och är inte känt för omgivningen.

Att möta kvinnor som utsätts för våld i nära relationer

Information och hjälpinsatser till våldsutsatta kvinnor

Socialtjänsten ska aktivt erbjuda information och hjälpinsatser av olika slag till kvinnor som är våldsutsatta och vara lyhörd för vad de kan vara i behov av. Kvinnan känner sällan till vilka möjligheter hon har till stöd och hjälp. Kvinnor med utländsk bakgrund kan behöva ytterliggare upplysningar om hur kvinnors rättigheter i det svenska samhället ser ut.

Även andra utsatta grupper kan ha svårt att tillgodogöra sig sina rättigheter och behöver extra stöd och information.

Att berätta för någon som lyssnar aktivt kan vara en hjälp för kvinnan att komma fram till hur hon skall handla. Det är viktigt att i bemötandet hjälpa henne att se sin egen förmåga att reagera och agera samt att stärka hennes självförtroende.

Förhållningssättet i mötet ska, som i allt socialt arbete, vara att lyssna och anpassa insatsen efter de individuella behoven. Insatserna kan vara både praktiska och behandlingsinriktade, akuta och långsiktiga.

Identifiering

Att identifiera att en person är utsatt för våld i nära relationer kan vara svårt. En utsatt kvinnas kontakt med socialtjänsten kan vara föranledd av något annat än våldet. Fysiskt eller psykiskt våld syns inte alltid vare sig i form av skador eller genom kvinnans uppträdande.

Endast en liten andel av de våldsutsatta kvinnorna söker själva hjälp med direkt koppling till våldet. När det gäller socialtjänstens område kan frågan bli synliggjord först efter en längre kontakt med handläggare/rådgivare eller vårdpersonal.

Exempel på situationer när våldet kan finnas dolt:

- Ett upprepat behov av försörjningsstöd utan tydlig förklaringsgrund kan vara ett tecken på att partnern har kontroll över ekonomin.
- Långvarig ohälsa/frekventa läkarbesök med diffusa symptom.
- Vid gemensamt besök kan mannen vara väldigt dominant samtidigt som kvinnan agerar undfallande och det är svårt att skapa kontakt med henne.
- Vissa grupper kan ha speciella svårigheter att söka stöd och är särskilt svåra att uppmärksamma, såsom kvinnor med invandrarbakgrund, kvinnor med funktionshinder och par som lever i samkönade relationer.

Våga se och våga fråga

Många kvinnor väljer att inte berätta om familjehemligheten för socialtjänsten. Därför är det viktigt att socialarbetaren, vid misstanke om våld, på ett respektfullt sätt förmår ställa frågor kring kvinnans relation med sin partner. Forskning har visat att när socialarbetare har vågat ställa frågor kring relationer och våld, så har det lagt grund till att kvinnan börjat berätta och ta emot hjälp och stöd.

Det är en grannliga uppgift att identifiera en kvinna som utsatts för psykiskt, fysiskt eller annat våld av en närstående. Redan vid en första telefonkontakt kan det bli aktuellt att ställa frågor kring relationer, rädsla för hot och våld. Det förekommer att kvinnor söker vård och hjälp hos olika myndigheter för skador och symptom, ekonomiska problem och andra sociala problem, men inte orkar eller vill berätta om den verkliga orsaken. Det kan vara många barriärer som hindrar henne. Det är viktigt att känna till våldets symptom och konsekvenser för att kunna ställa frågor på ett empatiskt men aktivt sätt. Tänk på att det kan vara första gången kvinnan berättar.

Situationer då det alltid är adekvat att ställa frågor om våld i relationen:

- inför familjerådgivning
- inför samarbetsamtal och andra samtal /möten rörande familjerätt
- inför familjesamtal hos familjebehandlare eller socialrådgivare på Dialogen
- i samband med utredning om barn som far illa enl 11 kap 1 § SoL
- i samtal som rör missbruk

Att ställa frågor

Ibland är det bättre att börja med mer allmänna frågor om förhållandet innan man ställer direkta frågor om hot och misshandel:

- Hur har du det i din relation/äktenskap? Du verkar bekymrad över din partner. Kan du berätta mer för mig om det? Uppträder han någonsin på ett skrämmande sätt?
- Brukar ni vara osams och bråka? Blir du rädd?

Hur man än tar upp frågan om våld i nära relationer är det viktigt att så småningom ställa direkta och mer specifika frågor om hot och våld:

- Har din partner hotat att skada dig eller någon i din familj? Är din partner svartsjuk? Brukar han anklaga dig för otrohet?
- Känner du att du befinner dig i fara? Är det säkert för dig att gå hem?
- Du nämnde att din partner använder alkohol. Hur uppträder han när han är påverkad?
- Händer det att hans beteende skrämmer dig? Blir han våldsam?
- Har din partner försökt hindra dig från att göra saker som är viktiga för dig? (som att gå i skolan, arbeta, träffa vänner eller familj)
- Har din partner använt kränkande eller nedsättande ord om din person?
- Har din partner slagit eller fysiskt skadat dig? Händer det ofta? När skedde det senast?

Ibland kan det kännas svårt att ta upp frågan om våld i nära relationer särskilt om det inte finns några tydliga indikationer på att kvinnan utsatts för våld:

- Jag vet inte om detta är ett problem för dig, men många kvinnor har upplevt våld i sina relationer. Jag har därför börjat att fråga alla rutinmässigt om detta.
- Har du blivit utsatt för hot/våld/varit rädd för din partner?
- Eftersom många kvinnor jag träffar i mitt arbete lever med någon som skadar eller hotar dem, frågar jag numera alltid om det förekommer våld i relationen.

Sexuellt våld i samband med partners misshandel är vanligt. Frågor om sexuella övergrepp kan vara mycket känsligt och smärtsamt för en kvinna att svara på. Det kan vara lämpligt att avvakta tills en trygg relation har etablerats innan man ställer frågor om detta.

- Har din partner tvingat dig att ha sex när du inte velat själv?
- Har din partner tvingat dig att utföra sexuella handlingar som du inte har velat?

Kom ihåg att:

- **fråga** om våld eller övergrepp.
- **identifiera** klienter som har utsatts för övergrepp.
- **bekräfta** allvaret i våld i nära relationer som ett brott, ett hälsoproblem och ett socialt problem.
- **tänka** på klientens omedelbara säkerhet.
- **poängtera** att ingen förtjänar att bli slagen, att misshandel är ett brott.
- **ge** klienten en lista med tillgängliga stödresurser i kommunen.

Kom ihåg att **inte**:

- **kritisera**, ge skuld eller skam.
- **moralisera**.
- **ignorera** yppande om våld i nära relationer.
- ställa dig på **förövarens sida**.
- **fråga** – varför går du inte?

Översatt från Domestic Violence Intervention by Emergency Department Staff. (Socialstyrelsen 2003)

Vägledning inför mötet med kvinnor som utsätts för våld av närstående

Visa respekt och förståelse

Kvinnans utsatta situation kan göra att hon känner sig helt utlämnad. Hon kan vara mycket rädd för att inte blir trodd och förstådd. Insatserna bör inriktas på att kvinnan skall kunna få skydd och vård om hon behöver det samt stöd och hjälp att bestämma sig för hur hon vill förändra sin situation. En kvinna som vet att det finns bra hjälp att få vill i regel ha den hjälpen.

Ge tid och omtanke - fråga och lyssna

Fråga vad som hänt. Låt kvinnan berätta. Ge henne tid. Kvinnan kan vara ambivalent till situationen. Det kan ta tid för henne att våga lita på omgivningen och berätta. Det kan behövas flera samtal. Det är viktigt att kvinnan får ge sin egen bild av risksituationen, vilka som kan hjälpa henne och vilka strategier hon själv haft och har.

Lyssna och tro

Utgå från att det kvinnan berättar är sant. På grund av känslor av skuld och skam berättar kanske kvinnan till en början bara en liten del av sina erfarenheter av våld. Ifrågasätt ingenting, utan ge kvinnan ordentligt med tid att berätta vad som hänt.

Enskilda samtal – lämna mannen utanför

Ha aldrig tvåpartssamtal med kvinnan och mannen. Erbjud enskilda samtal. Du vet aldrig vad de gemensamma samtalen kan leda till efter att paret lämnat rummet. Risken är stor att våldet fortsätter och/eller ökar. Kvinnan kan känna sig förhindrad att berätta hur hon upplever sin situation p.g.a. av rädsla för mannen. Kvinnan och mannen ska inte ha samma handläggare/socialsekreterare. Om kvinnan önskar parsamtal kan detta ske om mannen tydligt har tagit ansvar för, och visat att han förstått våldets konsekvenser. Parsamtal ska däremot inte ske på mannens begäran. Mannen kan uppfattas som samlad, adekvat och trovärdig, vilket är ett sätt för honom att kontrollera situationen.

Ifrågasätt eller kritisera inte

Särskilt vid upprepat våld och om kvinnan återvänt till mannen är det lätt att utsätta henne för kritik och fördömanden. Ofta är bindningen mellan kvinnan och mannen mycket stark. Om mannen kritiserar kan kvinnan uppfatta detta som kritik mot henne själv, eftersom hon levt tillsammans med honom. Det är viktigt att vara neutral i förhållande till kvinnans känslor inför mannen, men ändå markera avståndstagande inför våldshandlingarna. Kvinnan behöver höra att det alltid är den som utövar våldet som är ansvarig för det. Hon måste fatta sina egna beslut och socialförvaltningen ska inte tala om för henne vad hon skall göra.

Observera noga

Kvinnan befinner sig i kris. Bakom sig kan hon ha år av systematisk misshandel. Om hon gör ett splittrat intryck minskar detta inte hennes trovärdighet. Våldet ger långtgående psykiska konsekvenser. Det är vanligt att kvinnans självkänsla har skadats samtidigt som hennes rädsla för mannen ökat.

Uppmärksamma barnen

Ta reda på om kvinnan har barn och vem som är vårdnadshavare. Var finns barnen? Hur är det ordnat för dem? Finns det misstanke om att barnen behöver skyddas och att modern inte kan ge detta skydd skall en anmälan till socialnämnden ske. Misshandlade kvinnor kan tro att deras barn ska tas ifrån dem. Därför är det viktigt att förklara för modern att en kontakt med socialtjänsten innebär ett erbjudande om hjälp och att en utredning om barnens situation tar sikte på att förbättra förhållandet för både kvinnan och barnen.

"Fixare" i början

För kvinnan kan det ofta vara svårt att i krissituationen fatta vissa beslut själv p.g.a. rädsla och ambivalenta känslor inför mannen. Var gärna en "fixare" som i den akuta krisen hjälper till med de praktiska sakerna.

Litet eller inget nätverk

Tänk på att kvinnan många gånger är isolerad som ett resultat av den misshandelsrelation hon levt i. Hon har oftast ett litet nätverk eller inget alls. Det är vanligt att den våldsutövande mannen försvårat för eller vägrat kvinnan att ha kontakt med släkt och vänner. Detsamma kan gälla hennes möjlighet att yrkesarbeta, utbilda sig och utöva fritidsintressen.

Att lämna mannen

Tala inte om för kvinnan huruvida hon ska lämna mannen eller inte. Skynda inte på henne innan hon är mogen att fatta ett beslut. Information om normaliseringsprocessen och övrig kunskap om våld mot kvinnor kan däremot underlätta för henne. Det är viktigt att hon förstår att hon inte är ensam om att ha blivit utsatt för våld.

Skuldbelägg ej

Skuldbelägg inte kvinnan för att hon stannar kvar hos mannen eller går tillbaka till honom. Många kvinnor återvänder till misshandlaren innan de fattar det slutgiltiga beslutet att lämna honom. Acceptera kvinnans val oavsett vad hon beslutar.

Gör en riskbedömning och en säkerhetsplanering

Det är viktigt att tillsammans med kvinnan göra en riskbedömning och en säkerhetsplanering. (se vidare s. 19-20).

Informera

Beroende på i vilken yrkesroll du möter en våldsutsatt kvinna har du olika informationsansvar. För att kvinnan ska bli hjälpt är det viktigt att hon får bra information, om möjligt både skriftligt och muntligt, om de rättigheter hon har och om de möjligheter som finns till skydd, stöd och hjälp. Lämna skriftlig information och ev. visitkort för kvinnans framtida behov.

Hänvisa rätt

Socialtjänsten har en skyldighet att bistå en våldsutsatt kvinna och en utredning rörande hennes situation skall göras så rätt bistånd kan erbjudas. Kommunens kvinnofridsboende Frida kan bli aktuellt. Vid en akut situation är det viktigt att först skydda kvinnan och utredning sker då i efterhand. Om kvinnan föredrar att vända sig till en kvinnojour och behöver stöd med att ta kontakt p.g.a. språksvårigheter eller liknande hjälper handläggaren till med att ta denna kontakt. Det kan även vara nödvändigt att hjälpa kvinnan att få kontakt med polis, vårdcentral eller akutsjukvård. Om kvinnan vill, följ gärna med henne.

Använd professionell tolk

Se till att ordna tolk vid behov. Låt inte anhöriga tolka. Beställ kvinnlig tolk om kvinnan önskar det.

Dokumentation

För socialtjänsten och andra vårdinstanser är det viktigt att alla tecken till våld skrivs in i journalerna, även om kvinnan vid tillfället säger att hon inte vill polisanmäla. Kvinnan ska få veta att hon har rätt att läsa sin akt och att få rättelser antecknade i journalen samt att uppgifter enligt huvudregeln inte får lämnas ut utan hennes medgivande. För att undvika att mannen får vetskap om uppgifter rörande våld i relationen ska handläggaren se till att kvinnan och mannen har separata akter.

Skyddat boende

Då kvinnan behöver skyddat boende görs en bedömning av hotbilden. Vid hög hotbild kan det bli aktuellt att hjälpa kvinnan till kommunalt skyddat boende eller kvinnojour i annan kommun. I första hand används alltid kommunens kvinnofridsboende där det finns personal och därefter kan kontakt tas med Falu kvinnojour och i sista hand hotell. På grund av kvinnans utsatthet kan kvinnan ha behov av mycket stöd och bör ej lämnas ensam.

Personliga tillhörigheter

Låt inte kvinnan gå ensam om hon behöver hämta personliga tillhörigheter i hemmet. Se till att någon går med henne, alltid två personer, poliser och/eller socialsekreterare.

Ekonomiskt bistånd

Försörjningsstöd/ekonomiskt bistånd ska ges utifrån kvinnans behov och perspektiv. I det akuta skedet kan kvinnan vara i behov av ekonomisk hjälp. Mannen kan ha tagit ekonomisk kontroll

över kvinnan, hindrat henne att ha tillgång till pengar för att begränsa hennes handlingsutrymme. Det är viktigt med en snabb, generös och flexibel handläggning av ekonomiskt bistånd till en våldsutsatt kvinna. Får hon inte effektiv ekonomisk hjälp kan hon känna att hon inte har annat val än att stanna kvar i en hotfull situation. Kvinnan kan även behöva hjälp att byta bostadsort.

Husdjur

Ansaret för husdjur kan utgöra ett hinder för kvinnan att bryta sig loss från en våldsutsatt situation. Fråga kan uppstå vem som ska ta hand om djuret. För socialtjänsten får denna fråga inte bli av avgörande betydelse för huruvida kvinnan ska kunna ta emot stöd och hjälp. Finns barn i familjen blir denna fråga extra känslig. I länet finns organisationen VOOV (Veterinär omtanke om våldsutsatta) som är en ideell förening. De kan vara behjälpliga med jourplaceringar av djur.

Läkarintyg/rättsintyg

Uppmana kvinnan att uppsöka läkare och ordna med läkarintyg på ev skador. Läkarintyget ska ge tillräckligt underlag för ett rättsintyg (fotografering, dokumentation). Tänk på att sexuellt tvång och våldtäkt kan förekomma i relationer där mannen utsätter kvinnan för våld. Detta kan innebära att kvinnan även behöver genomgå en gynekologisk undersökning.

Informera kvinnan om värdet i att dokumentera sina skador. Läkarintyget är viktigt för hennes trovärdighet vid eventuella framtida rättsliga processer, uppehållstillstånd, förtur till lägenhet och vårdnadstvister. Kvinnan kanske vill göra en polisanmälan i ett senare skede och kan då använda sig av dokumentationen. För rättsintyg krävs beslut från polis eller åklagare (lag 2005:225).

Polisanmälan

Uppmuntra men pressa inte kvinnan till att göra polisanmälan. Tänk på att det måste vara kvinnans eget beslut. Om kvinnan gör en polisanmälan, är det viktigt att hon (och barnen) är skyddade, t.ex. placerade i skyddat boende. Liksom läkarintyget är polisanmälan viktig för hennes trovärdighet vid eventuella framtida rättsliga processer, uppehållstillstånd, förtur till lägenhet och vårdnadstvister.

I 14 kap 2 § Sekretesslagen finns bestämmelser som möjliggör för socialtjänsten att anmäla till polis - eller åklagarmyndighet vid sidan om en direkt akut situation. Vid fullbordat brott gäller att minimistraflet ska vara ett års fängelse (grov misshandel, olaga frihetsberövande, rån och allmänfarlig ödeläggelse). Vid misstanke om försök till brott gäller minimistraflet två års fängelse.

Ovanstående ger alltså möjlighet för socialtjänstens personal att göra polisanmälan vid kännedom om t.ex. kvinnofridsbrott. Som nämnts ovan är det dock viktigt att beslut om polisanmälan är kvinnans eget beslut. Eftersom socialtjänstens uppdrag i första hand är att vara stödjande i relation till den våldsutsatta kvinnan, vore det olyckligt om socialtjänsten i stödarbetet med våldsutsatta kvinnor som generell arbetsätt skulle tillämpa metoden att göra polisanmälan trots att kvinnan motsätter sig en anmälan.

Långsiktigt stöd

Socialtjänstens stödinsatser

Socialtjänsten ska erbjuda stöd på respektive enhet. Socialförvaltningen avser att utveckla stödet när det gäller våld i nära relationer.

Familjerådgivningen arbetar aktivt med både våldsutsatta kvinnor och våldsamma män. Arbetet sker både med par och enskilda.

Familjestödet arbetar med föräldrar i behov av stöd, där en av föräldrarna är eller har varit utsatt för våld. Dialogen har möjlighet till fem stödsamtal samt att de har insatser enligt Trappanmodellen för barn som upplevt våld.

För rådgivning och handledning rörande våldsfrågor kan du som handläggare vända dig till Kvinnofridsrådgivningen, Kris- och våldsmottagningen för män eller till personal som arbetar med Trappan-samtal på Dialogen. Du kan även vända dig till den representant som din enhet har i Kvinnofridsforum.

Nätverket

Vilken hjälp behöver kvinnan för att på sikt klara sin situation? På vilket sätt kan nätverket hjälpa henne? Finns det släkt/vänner som kvinnan förlorat som hon skulle vilja återknyta kontakten med? Eventuellt behöver kvinnan stöd i att bygga ett helt nytt nätverk. Kanske kan kvinnan knyta nya kontakter genom frivilligorganisationer, självhjälpgrupper, föräldragrupper, fritidsaktiviteter eller utbildning/skola. För konsultation kan du prata med det lokala nätverksteamet inom socialförvaltningen.

Samtalsstöd-individuellt/grupp

Kvinnofridsrådgivningen och Kris- och våldsmottagningen för män erbjuder samtalsstöd. På kvinnofridsrådgivningen kan även finnas möjlighet att gå i grupp.

Stöd i form av kontaktperson

Förutom samtalsstöd kan kvinnan ha behov av bistånd i form av kontaktperson eller familjestöd. Kontaktperson kan tillsättas för att underlätta umgänget mellan barnet och umgängesföräldern när det finns risk för fortsatt hot eller våld efter en separation. Kontaktfamilj kan också användas som stöd för kvinnan och barnen. Den första tiden efter en separation kan vara kaotisk med

känslomässiga upp- och nergångar, samtidigt som många praktiska saker behöver ordnas. Hotbilden kan vara mycket allvarlig. Det finns ett stort behov av stöd och ibland avlastning med barnen. Familjestödverksamheten kan kopplas in.

Ekonomisk hjälp

Kvinnan behöver en egen handläggare. Fråga kvinnan om hon står på hyreskontraktet. Det förekommer att mannen bor kvar i lägenheten då kvinnan flyttat till skyddat boende, och att han sedan inte betalar hyran. Står kvinnan på kontraktet får hon en hyresskuld. Samma sak gäller för telefon och eventuella gemensamma skulder.

Det kan vara nödvändigt att under en längre övergångsperiod bevilja ekonomiskt bistånd till kvinnan (och barnen) och att ha ett flexibelt bemötande vad det gäller ekonomin.

Även på längre sikt då kvinnan lämnat mannen kan hon vara i behov av ekonomisk hjälp för att kunna leva ett självständigt liv.

Ambivalens

Tänk på att kvinnan ofta är ambivalent. Det tar tid att se sin situation, våga lita på omgivningen samt ta sig ur en relation där våld förekommer. Hon behöver få prata om både det som varit eller är bra och det som är dåligt i relationen med mannen. Identifiera var kvinnan befinner sig i sin inre beslutsprocess som handlar om att stanna eller lämna relationen. Det är en process som kan ta lång tid. Ett stöd för kvinnan kan vara att synliggöra nya handlingsmöjligheter i hennes liv, men naturligtvis inte ta beslut åt kvinnan.

Ställ processfrågor som t.ex. Hur blir det om du stannar kvar i relationen? Vad händer om du lämnar din man? Undvik direkta uppmaningar om vad kvinnan ska göra eftersom det kan hindra henne i processen att reflektera över sin situation och vad hon själv vill.

Förändring

En känslomässig upplevelse måste till för att en förändring av kvinnans livssituation ska kunna ske. Ett sätt att nå dit är att prata om hur hon har upplevt att bli slagen, hur mönstret av våld och hot sett ut. Prata om kvinnans egna gränser, vad som är acceptabelt och inte acceptabelt vad det gäller begränsningar i hennes eget livsutrymme/handlingsutrymme, tvång, kränkningar, hot och våld. Du kan även fråga kvinnan hur länge hon tror att det dröjer innan hon blir slagen igen.

Att föra in samtalet på barnen kan vara avgörande. Fråga kvinnan vad hon känner inför sina barns upplevelser av våldet. Många våldsutsatta kvinnor tränger bort vad deras barn utsatts för. Många gånger säger kvinnan spontant att barnen inte har sett något eller vet något om våldet. Det är smärtsamt att inse att barnen far illa av att deras mamma utsätts för våld av pappa/styvpappa. Forskning visar att de flesta barn som lever i en familj där våld förekommer har bevittnat våldet, d.v.s. sett eller hört mamma bli misshandlad av pappa/styvpappa. Stöd mammorna i att prata med barnen om vad som hänt, det bekräftar barnens upplevelser. Även mycket små barn har visat sig må bra av detta.

Riskbedömning och säkerhetsplanering

Då en kvinna utsatts för misshandel och övergrepp är det motiverat att tillsammans med kvinnan göra en bedömning av risk för skador och även dråp/mord. Samtalet kan också vara en hjälp för kvinnan att reflektera över sin situation och om hon är i fara. Följande är inte förutsägbart i varje enskilt fall men nedanstående förhållanden kan bedömas som faktorer som ökar risken för allvarliga skador eller dråp/mord. De utgör enligt forskning och erfarenhet riskfaktorer var för sig eller i kombination. En ökad risk kan föreligga om mannen:

- är våldsam utanför hemmet
- hotar mer frekvent eller med allvarligare hot
- använder våld mot barnen
- hotar att döda kvinnan, barnen och/eller hotar med självmord
- använder droger
- har använt våld under graviditet
- har begått sexuella övergrepp
- är besatt av kvinnan, säger att han inte kan leva utan henne, förföljer och/eller
- trakasserar henne
- tidigare skadat kvinnan allvarligt
- har hotat vänner eller släktingar
- har vapen hemma eller lättillgängligt
- är tidigare dömd för misshandel/våldsbrott

Ytterligare en tänkbar riskfaktor för fortsatt eller ökat våld är om kvinnan försökt lämna mannen eller öppet planerar att separera från mannen.

Att ha utsatts för våld i en nära relation kan innebära en förhöjd risk för självmordsförsök. Bedömning av risk för allvarliga skador kan därför även behöva innehålla en bedömning av risk för att kvinnan begår självmord. Särskild suicidbedömning görs av personal med psykiatrisk kompetens.

Efter att ha diskuterat kring dessa riskfaktorer, kan man fråga kvinnan om hon anser att hon är i allvarlig fara. Svarar hon jakande bör detta tas på största allvar. Man kan även fråga kvinnan vad hon just nu är mest rädd för ska hända. Om kvinnan inte anser att hon är i fara - men man själv ändå bedömer att så är fallet - bör man diskutera sin bedömning öppet med henne. Det är viktigt att delge kvinnan erfarenheten att våldet oftast blir värre med tiden och att det föreligger en stor risk för ökat våld när hon lämnat partnern.

Socialstyrelsen har tagit fram FREDA, en standardiserad bedömningsmetod för bl. a. personal inom socialtjänsten. Den finns i tre delar; FREDA-kortfrågor, FREDA-beskrivning och FREDA-farlighetsbedömning. Kortfrågorna ger professionella stöd för att fråga om våld. FREDA-beskrivningen ger sedan en närmare beskrivning av personens fysiska, psykiska och sexuella utsatthet. Farlighetsbedömningen ger information om hur hotbilden ser ut. Socialstyrelsen poängterar att farlighetsbedömningen måste kompletteras med den professionellas kunskaper om individens situation i övrigt samt den professionellas egna kunskaper och erfarenhet. För mer information läs FREDA manualen.

SARA (Spousal Assault Risk Assessment Guide) är ett riskbedömningsverktyg som utarbetats av bl a Henrik Belfrage. SARA ”... skall utgöra en systematisk, standardiserad, och praktisk användbar grund för dem som i sitt arbete är satta att göra bedömningar av återfallsrisker och att planera för adekvata skyddsåtgärder och/eller behandlingsalternativ.” (Bedömning av risk för upprepat partnervåld (SARA:SV) Version 2 Användarmanual, Sundsvall 2008, s 2). SARA består av 3 delar, partnervåld, psykosocial anpassning och sårbarhetsfaktorer hos offret.

Säkerhetsplanering – när kvinnan väljer att återvända hem

Många kvinnor väljer, i alla fall under en tid, att återvända till eller stanna kvar i relationen med en våldsutövande man. För en kvinna som väljer att återvända hem är det av största vikt att göra en säkerhetsplanering tillsammans med henne. Diskutera vad hon hittills har gjort - och vad hon kan göra - för att minimera risker för henne och eventuella barn.

- Diskutera vad som fungerat hittills för att avvärja krissituationer och om hon tror att sådana strategier kan hjälpa nu. Fråga om hon kan förutse en upptrappning av våldet. Tänk på våldsspiralen och normaliseringsprocessen.
- Fråga henne om hon kommer att ringa polisen, socialjouren eller kvinnojouren om mannen blir våldsam. Om hon inte kan

komma åt att ringa, vad kan hon i så fall göra för att påkalla hjälp?

- Be henne beskriva sitt nätverk och formulera hur de kan stödja henne i en akut situation.
- Diskutera för- och nackdelar med att berätta för vänner och släktingar vad hon är utsatt för.
- Vart kan hon ta vägen om hon måste fly? Hjälp henne att sammanställa en lista med telefonnummer och adresser.
- I glesbygdsmiljöer eller miljöer med särskilda förutsättningar (t.ex. vid utlandsresa) kan säkerhetsplaneringen behöva vara annorlunda. Mobiltelefonsystem fungerar inte alltid. Det kan ta lång tid innan för polisen att komma. Hjälp henne att göra en realistisk säkerhetsplanering av andra tillgängliga resurser.

Om situationen blir akut

Föreslå kvinnan att hon har följande saker tillgängliga om hon (och barnen) måste lämna hemmet snabbt:

- identitetshandlingar, för henne (och barnen andra viktiga handlingar)
- eventuella viktiga medicinska dokument, recept
- telefonnummer och adresser som kan vara viktiga
- kläder och hygienartiklar för henne (och barnen)
- kontobevis, kreditkort, bankböcker och nycklar till bankfack
- personliga saker som har särskild betydelse för henne (och barnen)

Säkerhetsplanering i annat boende utanför hemmet

- Vikten av att ha med sig en person i fall kvinnan måste återvända till bostaden.
- Ta reda på vilka i kvinnans nätverk som kan vara till stöd för henne och som inte kontaktar mannen.
- Inte svara i telefon om mannen ringer.
- Mannens umgänge med barnen (se avsnitt "Umgänge med barnen").
- Förhållningssätt om husdjur finnes.

Rättsligt stöd och skydd

Trygghetspaket

Trygghetspaketet innehåller bland annat en mobiltelefon med direktkoppling till polisen. Paketet och annan teknisk utrustning bör finnas hos varje polismyndighet och bör kunna lämnas ut dygnet runt.

Kontaktförbud

Åklagare eller domstol kan för att skydda kvinnan och eventuella barn meddela en person i hennes/deras närhet kontaktförbud. Detta innebär att kvinnan och barnen under den tid som beslutet avser inte skall få besök av, kontakt av eller följas efter av den som förbudet avser. Kontaktförbudet avser viss tid, högst ett år och kan förlängas med högst ett år i taget. När åklagaren beslutar om kontaktförbud skall socialnämnden genast underrättas i de fall parterna har barn under 18 år.

Utvidgat och särskilt utvidgat kontaktförbud

I vissa fall kan åklagaren meddela beslut om utvidgat kontaktförbud. Ett utvidgat kontaktförbud gäller med den omfattning och de geografiska begränsningar som anges i beslutet. T.ex. kan beslutet avse förbud att uppehålla sig i närheten av kvinnans arbetsplats eller bostad. Den som överträtt ett utvidgat kontaktförbud kan meddelas ett särskilt utvidgat kontaktförbud. Ett sådant beslut omfattar olika platser där kvinnan brukar vistas.

Kontaktförbud avseende gemensam bostad

Kontaktförbud kan även avse förbud att uppehålla sig i den gemensamma bostaden om det finns en påtaglig risk för att den som förbudet avser kommer att begå brott mot sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid. Kontaktförbud avseende gemensam bostad får meddelas för högst två månader. Förbudet får endast förlängas om det finns särskilda skäl och med högst två veckor i taget. Polisen har befogenhet att avlägsna den som förbudet avser från bostaden.

Överträdelse av förbudet

Den som överträder ett kontaktförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Prövning samt omprövning av beslut

Den förbudet avser kan överklaga åklagarens beslut till tingsrätten och vidare till hovrätten.

Om det finns skäl härtill genom ändrade förhållanden kan åklagaren häva eller ändra ett beslut om kontaktförbud. Begäran om detta kan göras muntligen eller skriftligen. Åklagare kan inte häva eller ändra ett beslut som är föremål för rättens prövning.

Skyddade personuppgifter

Spärrmarkering

Spärrmarkering innebär att uppgift om namn och adress tas bort från folkbokföringsregistret. Detta sker även i andra tillgängliga register hos myndigheter som hämtar sina uppgifter från folkbokföringsregistret.

För att få spärrmarkering måste sökanden kunna styrka ett sannolikt hot.

Ansökan görs hos den lokala skattemyndigheten. Beslutet gäller ett år i taget. Det tar cirka 14 dagar innan spärrmarkeringen når fullt genomslag.

Nackdelar med spärrmarkering

Eftersom man inte finns i några register så tappar man lätt kontakten med samhällets olika serviceorgan. Dessa kontakter måste man själv ordna.

Kvarskrivning

Kvarskrivning innebär att man fortfarande finns skriven på den gamla folkbokföringsorten trots att man flyttat till en ny ort. Man bor således anonymt på den nya orten. Postadressen går då till den lokala Skattemyndigheten på den ort man är skriven. Kvarskrivning får även avse den utsatte personens medflyttande familj.

Ansökan om kvarskrivning kan göras av en person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt och om den enskildes behov av skydd inte kan tillgodoses genom kontaktförbud eller på annat sätt.

Ansökan om kvarskrivning skickas till skattemyndigheten som fattar beslut i frågan. Beslutet gäller högst tre år i taget.

Nackdelar med kvarskrivning

För en person med kvarskrivning kan det innebära problem att få samhällelig hjälp och service som är knuten till var man är folkbokförd. Den fördröjning som uppstår genom eftersändningen av posten ger ofta upphov till praktiska problem och kostnader.

Skyddad adress/Namnbyte

Skyddad adress/namnbyte beslutas av lokala skattemyndigheten. Det innebär att den nya adressen inte får lämnas ut till någon. Namnbyte kombineras lämpligen med kvarskrivning som görs på Patent- och registreringsverket

Fingerade personuppgifter

Fingerade personuppgifter innebär att man får en ny identitet med fingerat personnummer etc. Detta skydd används mycket restriktivt. Beslut om detta fattas av tingsätten efter ansökan från Rikspolisstyrelsen. Ansökan kan göras hos polisen eller hos Rikspolisstyrelsen direkt.

Skydd som kvarskrivning, spärrmarkering och fingerade personuppgifter medför stora konsekvenser i kvinnans liv. Om det ska fungera måste hon flytta, byta arbete och umgänge osv. Fingerade personuppgifter medför utöver detta en rad komplikationer eftersom allt som rör hennes tidigare liv står i hennes gamla namn och personnummer.

Skyddad identitet i socialförvaltningens verksamhetssystem

I ISOX 2000 medges möjlighet till skyddad identitet. Rutinen för detta återfinns i Verksamhetshandboken/Förvaltningsgemensamt/Ärendehantering./Skyddad identitet/förfaringssätt.

Skyddet kan ges på två nivåer:

- 1) Skydd för adressuppgifter, så att endast behörig handläggare kommer åt dem
- 2) Skydd för alla uppgifter om personen (personnummer, namn, adress, beslut etc)

Barn som lever med våld i familjen

Socialtjänstens ansvar för barnen

Socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden .

(5 kap 1§ Socialtjänstlagen)

Socialtjänsten måste noggrant uppmärksamma barn som lever med våld i familjen. Detta gäller oavsett om kvinnan väljer att flytta från mannen eller ej.

Enligt utredningen bedöms 10% av alla barn någon gång under sin uppväxt ha upplevt våld mot modern i familjen. Av alla barn bedöms 5% ha upplevt våld ofta. Översatt till Falun kan detta innebära ca 1200, respektive 600 barn.

Barn och ungdomar tar skada av att leva med våld i familjen. Att växa upp i ett hem där barnet utsätts för våld är enligt Kommittén mot barnmisshandel (SOU 2001:72) att anse som psykisk misshandel.

Dessa barn löper också en förhöjd risk att utsättas för sexuella övergrepp. Att förebygga våld och att ingripa mot våld är en angelägenhet för hela samhället. Alla som kommer i kontakt med barn och vuxna som lever med våld i vardagen måste våga ta ställning mot våldet och ingripa till skydd och stöd för de utsatta.

Anmälningsskyldigheten

Finns det misstanke om att barnen behöver skyddas och att modern inte kan ge detta skydd skall en anmälan göras till socialnämnden / socialförvaltningen enligt 14 kap § 1 SoL.

Om modern misshandlas finns stora risker för att barnen skadas allvarligt även om de själva inte utsätts för våld. Detta är en svår fråga, eftersom många tror att förtroendet från kvinnan kan

skadas om det sker en anmälan. Misshandlade kvinnor kan tro att deras barn ska tas ifrån dem. Därför är det viktigt att förklara för modern, att en kontakt med socialtjänstens utredande delar innebär ett erbjudande om hjälp och att en utredning om barnens situation tar sikte på att förbättra förhållandet för både kvinnan och barnen. Försök att medverka som stöd vid kvinnans möte med de utredande socialsekreterarna.

Förhandsbedömning och inledande av utredning

Uppgifter om att ett barn far illa kan inkomma till socialtjänsten i form av en anmälan eller ansökan. Genom förhandsbedömning tas ställning till om utredning ska inledas eller ej. (se 11 kap. 1-2 §§ SoL)

Vid misstanke att barn far illa / är utsatta för brott är socialtjänstens uppgift att:

- Inleda utredning enligt 11 kap 1§ SoL.
- Bedöma och tillgodose barnets behov av omedelbart skydd eller stöd.
- Tillgodose barnets behov av skydd eller stöd mer långsiktigt.
- Ta ställning till om och när polisanmälan skall göras.
- Samordna arbetet med andra myndigheter.
- Stödja familjen som helhet både under utredningstiden och mer ångsiktigt.
- Bedöma föräldrarnas omsorgsförmåga och barnets behov av stödinsatser.

Identifikation och signaler – barnets reaktioner på våldet

Barn som utsätts för traumatiska upplevelser och som inte får sina grundläggande behov tillgodosedda reagerar på olika sätt beroende på ålder, personlighet och andra omständigheter.

Många barn har försökt att på olika sätt få ett slut på våldet i familjen. Kanske har barnet försökt medla mellan föräldrarna eller försökt att gå emellan när misshandeln varit i full gång och då riskerat att själv bli misshandlat.

Det är vanligt att barn i familjer där det förekommer våld och hot, lägger ansvaret och skulden på sig själv. Genom att bli snällare, tystare, aldrig vara i vägen, vara mer hjälpsam hoppas barnet få slut på våldet. En del barn kan tvärtom försöka avleda genom att själva bli bråkiga. Vissa barn väntar i det tysta på att bli så pass stora att de kan klara sig själva och flytta hemifrån. Andra barn har allvarliga tankar på självmord.

Många barn lever med en ständig rädsla för att pappan en dag kommer att slå ihjäl mamman. Rädslan kan också handla om att behöva ta ställning för någon av föräldrarna. Barnet har ambivalenta känslor gentemot båda föräldrarna. Det kan finnas ilska eller hat mot pappan för att han misshandlar mamman. Samtidigt kan det finnas besvikelse på eller ilska mot mamman för att hon inte

gör något åt situationen. Parallellt med dessa negativa känslor kan barnet ha varma känslor för båda föräldrarna, tycka synd om dem och känna stor oro för dem.

Olika signaler hos barnet

Psykosomatiska reaktioner som återkommande huvudvärk, magont och illamående, sömnrubbingar, koncentrationssvårigheter och sängvätning kan vara ett tecken på våld i familjen - men det kan också bero på andra traumatiska upplevelser eller exempelvis på missbruk, psykisk sjukdom eller stora ekonomiska och sociala problem i familjen. Särskilt hos små barn kan man märka att den normala utvecklingen avstannar eller går tillbaka.

Sådant som barnet tidigare kunde, så som att klä på sig, äta själv eller gå på toaletten, kan det inte längre. Vissa barn kan bli mer tillbakadragna och skygga, andra kan bli utagerande och aggressiva. Andra barn kan reagera med att bli överdrivet duktiga på att ta hand om sig själv.

Hos skolbarnen kan problemen visa sig genom stor frånvaro i skolan. Barnet känner att det måste stanna hemma för att övervaka situationen i hemmet. Kanske måste barnet ta hand om hushållet eller småsyskonen för att vardagen överhuvudtaget ska fungera. När dessa barn är i skolan är de ofta tillbakadragna och har svårt att koncentrerar sig. En motsatt reaktion kan vara att fly in i skolarbetet för att komma ifrån verkligheten.

Tala med barnet/ungdomen

Det är viktigt att uppmärksamma barn och ungdomar som lever i familjer där mamman utsätts för våld. De flesta barn som lever i en familj där våld förekommer har bevittnat våldet, d.v.s. sett eller hört mamma bli misshandlad av pappa/styvpappa. Barnen har ofta ambivalenta känslor inför både mamma och pappa. Många bär sina erfarenheter och familjens hemlighet för sig själv. De kan känna rädsla och skam och många barn tar också på sig skulden för våldet.

Det primära i arbetet då vi möter barn som bevittnat våld ska vara att konkret se till att våldet upphör, d v s se till barnen och ungdomarna får skydd och stöd.

Var tydlig

Det är inte barnens ansvar att ta initiativ och berätta. Du måste vara tydlig och ställa konkreta frågor. Om ett barn börjar berätta för någon utomstående om vad som pågår i familjen, är det nödvändigt att försäkra sig om att barnet inte utsätts för mera våld eller repressalier.

När barnen befinner sig i en trygg och säker miljö behöver de få tala om sina upplevelser. Barn med svåra trauman efter att de själva varit utsatta för övergrepp eller sett modern eller syskon utsättas för svåra övergrepp kan vara i behov av hjälp genom t.ex. Trappanmodellen eller barnpsykiatrin.

Bekräfta

Tala om för barnet att vi vet att det har förekommit våld och

lyssna på barnet när det berättar. Bekräfta att barnets upplevelser är verkliga. Tala om för barnet att du vet att man kan ha olika känslor för våldet, våldsutövaren och den våldsutsatte och att det är tillåtet att ha dessa olika känslor. Berätta för barnet att våld alltid är de vuxnas ansvar.

Akuta insatser

Ta reda på om kvinnan har barn och vem/vilka som är vårdnadshavare. Var finns barnen? Hur är det ordnat för dem?

Skyddat boende

I ett akut läge är det viktigaste för både kvinnan och barnen att våldet upphör och att de försäkras en trygg och säker miljö. Oftast är detta möjligt endast genom att ordna ett tillfälligt skyddat boende för kvinnan och barnen. Om båda föräldrarna är vårdnadshavare kan fadern dock med stöd av lag kräva att få reda på barnets vistelseadress. Fråga om även barnet utsatts för fysiskt våld. Socialtjänstens dilemma blir att dels skydda och stödja den ena vårdnadshavaren och barnen, dels bemöta den andra vårdnadshavarens krav på att röja skyddet.

Upplys fadern om att modern och barnen befinner sig väl och behöver en tid i lugn och ro efter det som hänt, men att adressen inte kan lämnas ut till honom. Be honom ge sitt samtycke till detta. Om fadern inte lämnar sitt samtycke be din chef åberopa 14 kap. 4 § andra stycket i Sekretesslagen (1980:100) och avslå begäran att utlämna adressen till honom med motiveringen att det kan antas att barnen lider betydande men om adressuppgifterna röjs. Erbjud ett skriftligt avslagsbeslut. Han kan då överklaga beslutet och frågan om adressen ska lämnas ut eller inte får avgöras av domstol.

Gör en säkerhetsplanering för barnet

Prata med barnet om vilka strategier han/hon hittills har haft när våld förekommit i familjen. Fråga barnet vilka möjligheter han/hon har att få hjälp från andra vuxna än föräldrarna. Vem känner till problemet utanför familjen? Finns det någon i barnets närhet som han eller hon kan vända sig till? Gå igenom möjliga strategier med barnet så att han/hon är förberedd om en akut situation uppstår.

Omhändertagande enligt LVU 2 §

Om förhållanden enligt LVU 2 § föreligger, dvs. misshandel eller något annat förhållande i hemmet som gör att den unges hälsa eller utveckling skadas kan socialtjänsten omhänderta barnen och placera dem hos modern i ett skyddat boende. Samtidigt som beslutet om placering fattas måste också beslut om att hemlighålla adressen enligt LVU 14 § tas. I den akuta situationen är det önskvärt att kvinnan och barnen får en frist och att frågan om umgänge kan avvaktas.

Fördöm inte föräldrarna

Barnet behöver få kunskap om att det inte är acceptabelt med våld, att det är ett lagbrott. Det är viktigt att barnet förstår att det är våldshandlingarna som inte accepteras, men att man inte fördömer föräldrarna som personer.

Gör föräldrarna medvetna om hur barnet känner

Modern förstår oftast att barnet far illa i familjen, men är kanske inte medveten om barnets behov att prata om detta och om de dubbla känslor som barnet kan ha. Det är ändå viktigt att hon blir medveten om på vilket sätt våldet påverkar barnet och hur just hennes barn känner.

De flesta barn vill att mamman ska veta hur de känner och tänker, men de vågar inte säga något av sig själva. Det kan kännas tryggt och positivt för barnet att ha en utomstående med som språkrör eller stöd i ett samtal mellan barnet och mamman. Samma stöd bör barnet ha vid ett annat tillfälle i samtal med pappan.

Familjerätt

Information/skydd för barnet

En förälder som är utsatt för våld av sin make eller sambo kan behöva information om vad lagstiftningen säger när det gäller vårdnaden. Det kan även vara viktigt att fundera över hur man kan skydda barnet om barnet bor växelvis eller om barnet skall ha umgänge med en våldsam förälder. Den lagstiftning som reglerar dessa frågor är föräldrabalken kap 6 och det är tingsrätten som beslutar när föräldrar inte är överens. Socialtjänsten har ett tydligt ansvar när det gäller barn som far illa men när det gäller vårdnadsfrågan är det föräldern själv som måste agera. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa (FB § 13a).

En våldsutsatt förälder kan vara tvingad att söka sig till ett skyddat boende. Ofta tar föräldern med sig barnen. De flesta föräldrar har gemensam vårdnad och därigenom också rätt att få upplysningar om var barnet befinner sig. Trots att föräldrarna har gemensam vårdnad kan socialtjänsten med hänvisning till SekrL 14:4 vägra att lämna ut uppgiften om var barnet befinner sig till den andre vårdnadshavaren. Detta gäller om man kan anta att barnet kan lida betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

En förälder som är utsatt för våld kan erbjudas samtal med handläggare som arbetar med den familjerättsliga lagstiftningen för att få information om ovanstående frågor (SoL 5:3). Då en förälder är utsatt för våld kan det vara nödvändigt, men också mycket påfrestande att stämma den andre föräldern på vårdnaden t ex vid grovt våld, mordförsök. Det finns även en möjlighet att reglera frågor om vårdnad, boende och umgänge via avtal som socialtjänsten godkänner (SoL 5:3, FB 6:17 a). Denna möjlighet bör i första hand undersökas och för att ett avtal skall kunna godkännas krävs att föräldrarna är överens. Om föräldrarna inte kan komma överens och det blir fråga om stämning behöver som regel föräldrarna kontakta ett ombud som hanterar den rättsliga processen. En stämningprocess kan bli ekonomiskt kännbar och en utsatt förälder kan behöva hjälp med information om möjligheterna till ekonomiskt stöd.

Samarbetssamtal

Samarbetssamtal kan vara olämpligt i ärenden där det förekommit våld och en riskbedömning via enskilda samtal bör inleda kontakten med föräldrarna. Tillsammans med föräldern kan samtalsledaren därefter diskutera om samtal överhuvudtaget är möjligt och i så fall i vilken form. Enskilda samtal kan i vissa fall vara en framkomlig väg. Om gemensamma samtal ej är möjliga är det viktigt att detta framförs till den som varit våldsam på ett sådant sätt att den utsatte inte drabbas ytterligare.

Stöd vid umgänge

I ärenden där det förekommit våld kan det vara nödvändigt med ett stöd i samband med umgänge. En av föräldrarna kan ansöka om kontaktperson som är närvarande i samband med hämtning och lämning eller under själva umgänget (SoL 4:1). Stöd under själva umgänget är alltid tidsbegränsat. Den övre gränsen brukar vara fyra timmar. Ibland kan det vara bra eller nödvändigt att inleda ett umgänge på neutral plats. Det kan även vara aktuellt att avslå förälderns ansökan om kontaktperson, om umgänget trots kontaktperson inte gagnar barnet eller om barnets säkerhet inte kan garanteras.

Socialförvaltningarna i Falun och Borlänge samarbetar kring att erbjuda umgänge i lokal med personal. Där kan föräldrarna hämta och lämna barn fredag och söndag, samt umgås med sina barn på lördagar. Varannan helg är umgänget i Falun och varannan i Borlänge. Ansökan om sådant umgänge görs till handläggare på familjerättsgruppen. Platserna är begränsade.

Den utsatte föräldern kan ibland ha skyddad adress eller skyddade personuppgifter. Det kan i dessa ärenden vara svårt att medverka till umgänge då ett umgänge kan innebära att barnet t.ex. nämner skolans eller ortens namn och att uppgiften därmed röjs.

Utredning om vårdnad, boende och umgänge

I ärenden med stark konflikt kan en grundligare utredning vara nödvändig. Det är tingsrätten som beslutar om att utredning rörande vårdnad, boende och/eller umgänge genomförs. Tingsrätten inhämtar inför den förberedande förhandlingen upplysningar från socialtjänsten. I samband med denna upplysning genomförs enskilda samtal med föräldrarna och utredaren träffar barnet om det bedöms vara lämpligt. Tingsrätten kan sedan vid den förberedande förhandlingen besluta om samarbetssamtal skall genomföras eller att utredning skall göras. Det är sedan socialtjänsten som avgör hur dessa samtal skall se ut. I ärenden där det förekommit våld genomförs som regel inte gemensamma utredningssamtal. I utredningen skall utredaren redogöra för om det förekommit våld och vilka konsekvenser våldet fått för de utsatta familjemedlemmarna. Utredaren skriver en bedömning och gör en riskbedömning utifrån de uppgifter som finns om föräldrarna och barnet.

Barnperspektiv

Det är viktigt att socialtjänstens handläggare utgår från ett barnperspektiv när det gäller umgänge mellan barnet och en förälder som systematiskt använt våld och hot mot barnets andra förälder.

Man måste lyssna till barnets berättelse och upplevelse av våldet. Det är inte lämpligt att socialtjänstens handläggare uppmuntrar och motiverar barnet till umgänge med en våldsutövande förälder. I SOU 2005:43 resoneras man på följande sätt:

”Umgänget ska vara till för barnet och inte föräldrarna. Om våld eller kränkande behandling mot en familjemedlem har förekommit måste domstolen göra en riskbedömning och bl.a. överväga vilka konsekvenser den kränkande behandlingen kan få för barnet. Om barnet riskerar att fara illa vid umgängestillfällena måste det övervägas om inte intresset av kontakt med föräldern i fråga måste vika för att skydda barnet.”

Ovanstående förslag ledde till en omformulering av föräldrabalkens kap. 6 § 2a där man tydligare lyfter fram barnets utsatthet i familjer där våld förekommer.

Föräldrabalken 2 a §

Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

(Lag 2006:458).

I de fall där våld förekommit i familjen ska en riskbedömning göras inför umgänge med barnen. Detta innebär bl.a. att:

- förövaren har tagit på sig ansvar för våldet och tagit emot hjälp för att förändra sitt våldsbeteende,
- barnen inte längre behöver beskydda den utsatta föräldern,
- umgänget sker på ett för barnen betryggande sätt, d v s barnen riskerar inte att bli utsatta för slag, hot eller påtryckning.

Långsiktigt stöd

Uppmärksamma barnet

Det är viktigt att uppmärksamma barnen i familjer där mamman utsatts för våld. De är medvetna om vad som sker. Barnen delar upplevelsen av våldet, även om de inte själva blir slagna. Det kan vara svårare att se och höra när en förälder eller annan närstående blir utsatt för våld än att själv bli slagen. De har också lärt sig att tiga om familjens hemlighet. De känner rädsla och skam. Många barn tar också på sig skulden för våldet.

Undersökningar visar att barns svåraste upplevelser är knutna till tystnaden och hemlighållandet av våldet och övergreppen liksom till att ingen har ingripit.

Stödinsatser för våldsutsatta och våldsutövare

Kris- och våldsmottagningen för män

Vid kännedom om förekomst av hot eller våld är det viktigt att handläggare kan hänvisa och vara behjälplig att förmedla kontakt till rätt instans. Inom socialförvaltningen finns sedan 2010 Kris- och våldsmottagningen för män. Mottagningen erbjuder rådgivning, krisstöd och alternativ till våld.

Motivera mannen att söka hjälp och ta ansvar för sitt våldsbeteende. Informera honom om de möjligheter att söka hjälp för sitt våldsbeteende som finns.

Vid mötet med män som har misshandlat sin partner är det viktigt med kunskap om våldets natur och psykologiska mekanismer.

Var noga med att visa att våldet inte är acceptabelt; att det är ett lagbrott, utan att avvisa eller fördöma mannen som person.

Först när mannen kan se våldet som ett problem blir det realistiskt att arbeta för en förändring.

Vid löpande rådgivnings- och stödkontakter med män som utövar våld ska s.k. partnerkontrakt upprättas. Detta för att öka säkerheten för kvinnan och minimera risken att mannen fortgående under tiden för samtalskontakten använder våld i relationen.

Kvinnofridsrådgivningen

Kvinnofridsrådgivningen vänder sig till kvinnor som lever eller har levt i en relation där hot, kränkningar, fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt våld förekommer. Kvinnofridsrådgivningen erbjuder rådgivning och stödjande samtal, stöd i myndighetskontakter, juridisk rådgivning samt hjälp att hitta rätt resurser.

Dialogen/Trappan

Socialförvaltningen i Falun erbjuder särskilt stöd till barn som upplevt våld hos Dialogen, med samtal enligt den s.k. Trappanmodellen. Insatsen sker i öppenvård och kräver ej särskilt biståndsbeslut. Det är viktigt att handläggaren aktivt motiverar barn/föräldrar till deltagande i verksamheten.

Grupper som särskilt behöver uppmärksammas

Våldet drabbar kvinnor i alla samhällsklasser och åldersgrupper. Vissa grupper av kvinnor kan också, av olika anledningar, ha svårt att söka stöd och behöver därför uppmärksammas. Kvinnor som är starkt beroende av sin omgivning/partner är dock ofta mer sårbara för våld och kränkningar. Detta kan gälla till exempel invandrar-/flyktingkvinnor, kvinnor med funktionsnedsättningar, äldre kvinnor, unga kvinnor, kvinnor med missbruksproblem samt homo, bi- och transsexuella (se Falu kommuns handlingsprogram 2013).

Socialstyrelsens författningssamling

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer; beslutade den 6 maj 2014.

Socialstyrelsen föreskriver följande med stöd av 8 kap. 1 § 5 och 5 § socialtjänstförordningen (2001:937), 2 § 1 och 4 och 4 § 2 förordningen (1985:796) med vissa bemyndiganden för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter m.m. samt 13 § andra stycket tandvårdsförordningen (1998:1338) och beslutar följande allmänna råd.

1 kap. Tillämpningsområde

- 1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas i socialnämnds och i vårdgivares arbete med
1. barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående (våldsutsatta), och
 2. barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående (barn som bevittnat våld).
- 2 § Föreskrifterna i 1–7 och 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av socialtjänstlagen (2001:453).
Föreskrifterna i 1, 2, 8 och 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).
Föreskrifterna i 1 kap., 2 kap., 8 kap. 1–3 §§ och 9 kap. ska även gälla för verksamhet som omfattas av tandvårdslagen (1985:125).

2 kap. Ledningssystem

- 1 § Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framgår det att vårdgivaren och den som bedriver socialtjänst ska ansvara för att det ledningssystem som ska finnas innehåller de processer och rutiner som behövs för att säkerställa att verksamheten uppfyller de krav som ställs i det följande.

SOCIALTJÄNST

3 kap. Socialnämndens planering

Mål och ansvarsfördelning

- 1 § Socialnämnden ska fastställa mål för arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld samt beskriva när och hur målen ska uppnås.
- 2 § Socialnämnden ska fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta eller barn som bevittnat våld.

Verksamhet som överlämnats

- 3 § Om socialnämnden har lämnat över genomförandet av insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) till någon annan, ska nämnden fastställa hur kontroll och uppföljning av sådan verksamhet ska göras.

Rutiner

- 4 § Socialnämnden ska fastställa rutiner för hur information som har kommit till nämndens kännedom ska föras vidare till den del av verksamheten som enligt 2 § har utredningsansvaret när det har uppmärksammats att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld.
- 5 § Socialnämnden ska vidare fastställa rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras.
- 6 § Socialnämnden ska även fastställa rutiner för hur barn ska tas om hand och stödjas av personal med adekvat kompetens om en förälder har avlidit till följd av våld.

Kartläggning och analys

- 7 § Socialnämnden ska analysera om utbudet av insatser och andra sociala tjänster som erbjuds våldsutsatta och barn som bevittnat våld svarar mot behoven i kommunen.

Allmänna råd

För att kunna göra denna analys bör socialnämnden fortlöpande kartlägga förekomsten i kommunen av våldsutsatta och barn som bevittnat våld genom att bl.a.

- gå igenom dokumentationen i pågående ärenden,
- hämta in uppgifter från lokal eller officiell statistik, och
- hämta in uppgifter om förekomsten av våldsutsatta och barn som bevittnat våld från hälso- och sjukvården och andra myndigheter samt organisationer.

Information om socialtjänsten enligt 3 kap. 4 § Sol

Allmänna råd

Socialnämnden bör planera för hur grupper och enskilda, såväl vuxna som barn, ska nås med information om nämndens verksamhet för våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Stöd och hjälp enligt 5 kap. 11 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör avgöra när och hur personalen i nämndens verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna identifiera våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver stöd och hjälp.

Nämnden bör se till att de metoder som används för att ge stöd och hjälp har utformats med utgångspunkt i bästa tillgängliga kunskap.

Nämnden bör såväl vid planering av verksamheten som i enskilda ärenden beakta de särskilda behov som en våldsutsatt kan ha på grund av bl.a.

- sin ålder,
- funktionsnedsättning,
- könsöverskridande identitet eller uttryck,
- sin sexuella läggning,
- att hon eller han tillhör en nationell minoritet,
- att hon eller han har en utländsk bakgrund,
- missbruk och beroende, eller
- risken för hedersrelaterat våld.

Samverkan

8 § Bestämmelser om att kommunen tillsammans med landstinget ska upprätta en individuell plan när en enskild har behov av insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården finns i 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453).

9 § Socialnämnden ska samverka för att samordna sina insatser så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj, ska samtliga insatser samordnas. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

10 § Socialnämnden ska vidare samverka externt med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna insatserna från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj, ska nämnden även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

11 § Socialnämnden ska fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.

4 kap.

Kompetens enligt 3 kap. 3 § andra stycket SoL

Handläggning och uppföljning

Allmänna råd

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Om ärendena avser våldsutsatta vuxna, bör personalen dessutom ha socionomexamen.

Genomförande av insatser

Allmänna råd

Personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp för att kunna uppmärksamma att en person är våldsutsatt och se till att hon eller han får hjälp för sin våldsutsatthet.

Vidare bör personal som genomför insatser i verksamheter som särskilt är inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsutsatta ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Barn

Allmänna råd

Personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden som gäller våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld bör dessutom ha kunskaper om

- hur man för samtal med ett barn om våld och andra övergrepp, och
- vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.

1 § Bestämmelser om att socialnämnden ska använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan motsvarande utbildning för att utföra vissa uppgifter i socialtjänsten som gäller barn och ungdom finns i 3 kap. 3 a och b §§ socialtjänstlagen (2001:453).

5 kap. Utredning av våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer

Utredning enligt 11 kap. 1 § Sol

Allmänna råd

I ärenden som gäller

- våldsutsatta vuxna,
- den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
- den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld bör socialnämnden, med anledning av våldet, utreda bl.a.
 - behovet av stöd och hjälp akut,
 - våldets karaktär och omfattning,
 - våldets konsekvenser för den våldsutsatta,
 - hur den våldsutsatta hanterar sin situation,
 - hur den våldsutsattas nätverk ser ut,
 - om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap, och
 - behovet av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Riskbedömning

1 § I en utredning som gäller

1. våldsutsatta vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld ska socialnämnden bedöma risken för ytterligare våld.

Allmänna råd

När socialnämnden gör riskbedömningen bör den använda en standardiserad bedömningsmetod.

Nämnden bör, med samtycke från den våldsutsatta, ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld. Nämnden bör vidare delge polisen sin riskbedömning, om det inte finns hinder enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 § Om den som är under 18 år har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller hedersrelaterat våld, ska även bestämmelserna om utredning i 6 kap. gälla.

6 kap. Utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

1 § När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha

1. utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller
2. bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående

ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp.

Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Allmänna råd

Socialnämnden bör utreda bl.a.

- barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna,
- våldets karaktär och omfattning,
- våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna,
- barnets egen uppfattning om våldet,
- vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet, och
- barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Nämnden bör vidare utreda om någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägande-biträde enligt 5 kap. 2 § första stycket socialtjänstförordningen (2001:937).

7 kap. Insatser

Insatser till våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer

Stöd och hjälp

1 § Socialnämnden ska erbjuda

1. våldsutsatta vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp. Utredningen, inklusive riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Allmänna råd

Socialnämnden bör kunna erbjuda stöd och hjälp i form av bl.a.

- information och råd,
- stödsamtal,
- hjälp att ordna stadigvarande boende,
- stöd i föräldraskap,
- förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer, och
- hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården och andra myndigheter, t.ex. Polisen och Skatteverket.

Ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör ha beredskap att kunna handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd som gäller en våldsutsatt och är akut.

Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd framgår det när våld eller andra övergrepp av eller mot närstående särskilt bör beaktas i bedömningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd.

Tillfälligt boende

2 § Socialnämnden ska vid behov erbjuda

1. våldsutsatta vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

stöd och hjälp i form av lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen.

Allmänna råd

Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp.

Det boende som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn oavsett ålder och kön.

Om det skyddade boendet tar emot barn, bör det i boendet finnas personal med kunskaper om barns behov.

Insatser till barn

3 § Om ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld behöver stöd och hjälp med anledning av våldet, akut eller på kort eller lång sikt, ska socialnämnden erbjuda barnet insatser med utgångspunkt i dess olika behov av

1. skydd,
2. råd och stöd, och
3. vård och behandling.

Allmänna råd

Socialnämnden bör kunna erbjuda barnets föräldrar och andra till barnet närstående råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov.

Insatser till våldsutövare enligt 4 kap. 1 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör med utgångspunkt i barnets behov kunna erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn. Insatserna bör syfta till att våldet upphör och att våldsutövaren får en ökad förståelse för hur våld påverkar barn. De bör genomföras med beaktande av barnets behov av trygghet och säkerhet.

Nämnden bör vidare, utöver vad som anges i första stycket, kunna erbjuda våldsutövare insatser som syftar till att de förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld. Insatserna bör genomföras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Checklista/Guide

Första mötet med en våldsutsatt kvinna med eller utan barn;

Våga fråga, var detaljerad.

- När blev hon slagen?
- Hur blev hon slagen? Var på kroppen blev hon slagen?
- Har det hänt förr och hur ofta?
- Om det finns det skador, behöver hon till läkare, skall de dokumenteras(rättsintyg)?
- Hur ser kvinnans nätverk ut?
- Var finns mannen?
- Är han kvar i hemmet?
- Har hon polisanmält? - Hur blev det?
- Vet han om att hon är här?
- Vad händer när kvinnan kommer hem?
- Ha beredskap, behövs skyddat boende?
- Var befinner sig kvinnan i en eventuell separationsprocess?

Bedöm den akuta situationen för barnen.

- Blir barnen slagna?
- Var de i bostaden när mamman blev slagen?
- Visar de några symtom på att må dåligt?
- Hur syns det?
- Var är barnen nu?

- Vem eller vilka är vårdnadshavare för barnen?
- Behöver kvinnan och barnen skydd?
- Om barnen finns på dagis, behövs hjälp att hämta dem?
- Om barnen blir slagna, gör polisanmälan.
- Gör en riskbedömning, (se vidare riskbedömning).
- Om kvinnan och barnen placeras i skyddat boende delge mannen utan att röja vistelseplats (Det finns möjlighet att hemlighålla vistelseadress för vårdnadshavare jmf 14 kap 4 § SekrL utan att omhänderta barnen med stöd av LVU).

Våld mot en mamma är våld mot barnet.
Båda är brottsoffer.

Polisanmälan. Tvinga inte fram anmälan, vänta in kvinnan, om skadorna har dokumenterats av läkare kan man alltid avvakta med anmälan till ett senare tillfälle.

Informera grundligt. Ge kvinnan så bra underlag som möjligt så att hon kan fatta beslut.

Informera om vilken hjälp kvinnan kan få inom socialtjänsten såsom kvinnofridsrådgivningen och kvinnofridsboendet Frida och hos andra hjälpinstanser, t.ex. kvinnojouren, oavsett om hon väljer att polisanmäla eller ej.

Informera kvinnan om att hon kan ansöka om målsägarbiträde (juridiskt ombud) hos polisen.

Om kvinnan inte är sammanboende med förövaren kan hon ansöka om kontaktförbud samtidigt som hon gör polisanmälan.

Är mannen och kvinnan gifta eller sammanboende och båda skrivna på adressen går det inte att bara byta lås och utestänga förövaren. En lagändring har gjort det lättare att utfärda kontaktförbud som gäller gemensam bostad. Reglerna om kontaktförbud i gemensam bostad ändras från den 1 januari 2014. Det ska inte längre krävas att risken för brott är påtaglig för att kontaktförbud i gemensam bostad ska kunna utfärdas. Följden blir att risken för brott inte längre behöver vara akut. Kontaktförbud i gemensam bostad innebär att den person förbudet gäller inte får vara i den bostad som den delar med personen som ska skyddas av förbudet (lag (1988:688) om kontaktförbud § 1a).

Lyssna. Låt kvinnan/barnet berätta i sin takt, låt det ta tid.

Interna & externa kontakter för råd, stöd och skydd

Socialförvaltningen har tagit ansvar för att leda arbetet med och vara sammankallande i den samverkansgrupp som finns i Falun, i vilken bl a representanter från socialtjänsten, polisen, åklagaren, sjukvården, kvinnojouren och brottsofferjouren ingår för att ge ett bra stöd till våldsutsatta kvinnor och barn.

Samverkansgruppen ska verka för goda insatser, samsyn och gemensam hållning i dessa ärenden liksom metod- och kompetensutveckling samt informationsinsatser.

Socialförvaltningens mottagningsfunktion, 023-83 000 vx

Kvinnofridsrådgivningen, 020-25 21 00

Kvinnofridsrådgivningen vänder sig till kvinnor som lever eller har levt i en relation där hot, kränkningar, fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt våld förekommer. Kvinnofridsrådgivningen erbjuder bl.a. rådgivning och stödjande samtal.

Kvinnofridsboendet Frida, 023-82 457/58 el 59

Kvinnofridsboendet i Falu kommun har plats för tre kvinnor med barn. Kvinnor som är utsatta för våld och som känner sig hotade kan bo här under trygga omständigheter. I boendet finns personal med god kompetens avseende kunskapsområdet våld i nära relationer.

Dialogen, Trappan och familjestödet, 023-83 000 vx

Dialogen tar emot barn och ungdomar i åldrarna 4-18 år som i sina familjer upplevt våld och hot i sina familjer. Barnen/ungdomarna erbjuds möjlighet att prata enskilt om det man varit med om.

Kris- och våldsmottagningen för män, 023-83 150

Kris- och våldsmottagningen vänder sig till män som har svårigheter i relationer, är i kris, har svårigheter med ilska, använder hot eller våld, och/eller har blivit utsatt för hot eller våld. Kris- och våldsmottagningen erbjuder rådgivning, krisstöd och alternativ till våld.

Kvinnojouren Falun, 023-125 15

Kvinnojouren Falun finns till för dig som är eller varit utsatt för våld i en nära relation. Telefonjour alla dagar kl 17-22.
E-post: kvinnojourenfalun@live.se

NCK Nationellt centrum för kvinnofrid

Kvinnofridslinjen tfn 020-50 50 50 (dygnet runt)

Kvinnofridslinjen är en nationell stödtelefon för den som utsatts för hot och våld. Den som är anhörig eller vän är också välkommen att ringa till dit. Samtalen är gratis oavsett var du bor och syns inte på telefonräkningen.

Terrafem, 020-52 10 10

Nationell jourtelefon på 27 olika språk. Terrafem är en ideell organisation som arbetar för kvinnors och flickors rätt att leva utan mäns våld och dominans. Terrafem driver Sveriges enda rikstäckande jourtelefon för kvinnor och flickor med utländsk härkomst. Här kan du få stöd och råd på för närvarande cirka 27 olika språk. Terrafem har också en tjejour för dig som är under 25. Organisationen arbetar för att öppna en fristad för hotade flickor och kvinnor med utländsk härkomst.
Telefontid: mån-fre kl. 8-17

Män för Jämställdhet

Falun – Borlänge, mfj.se, info@mfj.se.
Ideell stödorganisation för män.

VOOV, Veterinärers omtanke om våldsutsatta

voovborlange@gmail.com

Ungdomsmottagningen i Falun, 023-49 08 08.

Ungdomsmottagningen kan erbjuda ungdomar upp till 20 år rådgivning och stöd i psykosociala frågor och relationsfrågor.

Polisen i Falun, 114 14

Sjukvårdsrådgivning, 1177

Psykiatrins öppenvårdsmottagning, 023-49 05 00

Psykiatriska Akutmottagningen, 0225-49 44 00

Skatteverket, 0771-567 567

FALUN

Socialförvaltningen
791 83 Falun
023-830 00
www.falun.se